

1 REZERWAT NA SREBRNEJ GÓRZE

Kopalnie są stałym elementem krajobrazu Górnego Śląska od setek lat. Mają duży wpływ na lasy. Klimatyczny **rezerwat „Segiet”** w Nadleśnictwie Brynek utworzono na terenach pokopalnianych, na których zachował się naturalny las bukowy z domieszką świerka i jodły, mimo że kiedyś wydobywano tam srebro i ołów. Z podziemnych korytarzy dawnych wyrobisk górniczych korzystają dziś tylko nietoperze. Swoje siedliska mają tam nocek duży i gacek brunatny. Przy okazji zwiedzania rezerwatu warto wziąć udział w podziemnym spływie w **Sztolni Czarnego Pstrąga** i odwiedzić **Zabytkową Kopalnię Srebra** w Tarnowskich Górach. Rezerwat, sztolnia i kopalnia wraz z krajobrazem pogórnym są wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

2 KŁADKĄ PRZEZ LAS

Leśna przygoda wzywa! **Ścieżka przyrodniczo-leśna „Rachowice”** w Nadleśnictwie Katowice, wytyczona doliną zwaną Szwajcarią Rachowicką, jest malowniczo urozmaicona systemem kładek i mostków. Można z nich obserwować żaby, ptaki i małe ssaki. Ze świetnie przygotowanych tablic edukacyjnych dowiesz się sporo o życiu mieszkańców lasu. Odszukaj po drodze tablicę zatytułowaną „Chrust”, a poznasz tajemnicze leśnych kryjówek małych zwierząt. Pomóż im i zbuduj dla nich domek z suchych gałęzi.

3 NIEZWYKŁE BUKI

„**Uroczysko Buczyzna**” w Nadleśnictwie Katowice to las chroniony jako zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Zachował on naturalny charakter, choć wokół rozrastały się osiedla i drogi, a pod ziemią kopalniane korytarze. Mimo bliskości miast żyje tam wiele leśnych zwierząt. W licznych oczkach wodnych wypatruj zielonych żab, a w koronach drzew – różnych gatunków dzięciołów. Schronienie znalazły tam nawet duże ssaki, wśród nich sarny i lisy. Buki rozpoznasz po srebrzystoszarej, gładkiej korze. Dopiero gdy wiek drzewa zbliża się do 200 lat, pojawiają się na niej pierwsze zmarszczki. Poszukaj ich na najstarszych bukach w uroczysku i sportretuj, przykładając kartkę do kory i kolorując ją miękką kredką. Zrób podobne portrety kory innych drzew rosnących w uroczysku i porównaj rysunki.

4 WYCIECZKA KOLEJKĄ

Odrestaurowana stacja **kolejki wąskotorowej w Rudach** to gratka dla miłośników kolei. Oprócz zabytkowych pojazdów szynowych można tam zwiedzić ponadstuletnią halę lokomotywni oraz kuźnię z wielkim muzeum kowalstwa. Spalinowa lokomotywa lub parowóz Las-49 zabiorą chętnych do Rybnika Stodoły albo Stanicy, a następnie z powrotem do Rud. Większa część drogi prowadzi przez lasy – z wagoników można podziwiać m.in. **Park Krajobrazowy Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich**. Zadanie dla uczestników wycieczki to wypatrywanie i rozpoznanie w czasie jazdy kolejką przynajmniej trzech gatunków drzew. Być może niektórzy dostrzegą leśne zwierzęta?

5 W DAWNEJ PUSZCZY ŚLĄSKIEJ

Miło jest odciąć się czasem od miejskiego szumu, np. wybierając się na spacer do **rezerwatu przyrody „Las Murckowski”** w Nadleśnictwie Katowice. Możesz tam zobaczyć, jak wyglądała niegdyś Puszcza Śląska, spotkać dzikie zwierzęta oraz dowiedzieć się wielu ciekawych rzeczy. Zorganizuj wyprawę w poszukiwaniu tajemniczej Czarnej Studni ukrytej wśród drzew. Według legendy w pobliżu mieszkała czarownica o imieniu Czarna. Wymyśli zaklęcie, które uchroni Cię przed jej złym urokiem. Wdrap się też na **Wzgórze Wandy** (357,6 m n.p.m.), najwyższe wzniesienie w Katowicach, przy którym stoi imponująca wieża obserwacyjna Nadleśnictwa Katowice. Na szczycie wzgórza czeka na Ciebie ciekawostka – pięć olbrzymich pokryw zabezpieczających zbiorniki wody pitnej.

6 ENERGIA Z OGRODU

Wybierz się do **Śląskiego Ogrodu Botanicznego w Mikołowie**. Tam nauczysz się odróżniać gatunki drzew owocowych, przyjrzyś się wrzocom oraz roślinom ozdobnym, a także poznasz tajniki hodowli roślin uprawnych: zbóż i warzyw. Wśród znajdujących się tam sadów, grządek i rabat odszukaj kolekcję roślin energetycznych, czyli takich, z których można pozyskać energię, np. w formie biopaliwa. Jeśli po spacerze w takim ogrodzie energia nadal będzie Cię rozpierać, możesz ją spożytkować, wdrapując się na pobliską wieżę obserwacyjną albo zaleając na placu zabaw z drewnianym wyposażeniem.

7 ROWEREM PO POJEZIERZU PALOWICKIM

Na rodzinną wycieczkę rowerową można wybrać się na Pojezierze Palowickie w Nadleśnictwie Rudy Raciborskie. Jazda wokół jezior jest okazją do obserwowania ptaków wodnych i podziwiania pięknych widoków. Warto też odwiedzić wieżę zwaną Gichtą, stanowiącą fragment ruin dawnej huty szkła, czy oryginalny drewniany kościół w Palowicach. Zapalonym odkrywcóm polecamy poszukiwanie Chatki Shreka i Chatki Fiony – małych, drewnianych domków ukrytych na tutejszych jeziorach. Pamiętaj, aby Chatkę Shreka oglądać z odpowiedniej odległości, bo jest to obiekt prywatny.

8 CIUCHCIĄ NAD JEZIORO

Wyprawa nad jezioro stanie się niezwykłą przygodą, gdy pojedziesz tam ciuchcią! Zaplanuj wraz z rodziną kurs **Górnośląską Koleją Wąskotorową** z Bytomia, przez Tarnowskie Góry, do Miasteczka Śląskiego nad **jezioro Chechło-Nakło** (przystanek Miasteczko Śląskie Zalew). Spakuj plażowe akcesoria i duży kosz z przysmakami na piknik. Po drodze z okien kolejki można podziwiać górnośląskie lasy, m.in. **rezerwat „Segiet”**. Nad jeziorem są wypożyczalnie rowerów wodnych, kajaków i łódek, a także piaszczysta plaża i pole namiotowe.

9 U KSIĘCIA W ODWIEDZINACH

Donnersmarchowice to ród magnacki, dawniej mieszkający na Górnym Śląsku. Poszukaj śladów jednego z członków tego rodu o imieniu Guido. W tym celu wybierz się na wycieczkę do **Świerkłańca**, aby obejrzeć malowniczy i rozległy park oraz Pałac Kavalera, w którym zatrzymywali się goście zaproszeni przez księcia. Zamknij oczy i wyobraź sobie przyjęcie na trawie w parku u księcia Guido. Od jego nazwiska pochodzi nazwa okazalego cisa, liczącego ponad 500 lat, rosnącego w **Kaletach** w Nadleśnictwie Świerklaniec. Prowadzi do niego ścieżka przyrodnicza. Kalety słyną także z leśnych tras turystycznych. Wybierz się koniecznie na spacer jedną z nich. Polecamy zwłaszcza **ścieżkę ekologiczną „Do bobrów”** nad zalewem Zielona, przygotowaną przez Nadleśnictwo Koszęcin.

10 LEŚNO RAJZA

W dialekcie śląskim słowo „koło” oznacza rower, a „rajza” – wyprawę. Dla jednych takie określenia są jasne jak słońce, dla innych zaskakujące. **„Leśno Rajza”** to nazwa długiego szlaku rowerowego wytyczonego przez tereny **nadleśnictw: Świerkłańca, Koszęcin i Brynek**. Składa się on z pętli dużej i małej oraz z kilku tras dojazdowych. Dogodnym miejscem startu jest miejscowość Kalety, skąd można skierować się w różne strony, zależnie od rowerowej wprawy i upodobań. Na zachętę polecamy obejrzenie w internecie filmu „Leśno Rajza, czyli podróż po zielonych zakątkach Śląska”. Na pewno pomoże on wybrać trasę odpowiednią do umiejętności.

11 LAS W MIEŚCIE

Mimo że województwo śląskie kojarzy się głównie z miastami i przemysłem, tak naprawdę to jedno z najbardziej zalesionych województw w Polsce! Cały Górnośląski Okręg Przemysłowy otoczony jest zielonym pasem ochronnym. Lasy okalają skupiska miejskie, ale wchodzą też w granice miast. Mieszkańcy Katowic w kilka chwil mogą zanurzyć się w zieleni **Katowickiego Parku Leśnego**, ciągnącego się od centrum miasta na południe. Polecamy zwłaszcza część parku w dzielnicy **Muchowice** oraz w **Dolinie Trzech Stawów**, gdzie wybudowano nowoczesną ścieżkę edukacyjno-sportową z rolkostradą. W granicach Gliwic można się wybrać na spacer ścieżką po **rezerwacie „Las Dąbrowa”** wytyczoną przez Nadleśnictwo Rudziewicz, a w Tychach – po lasach pszczyńsko-kobior-skich na terenie Nadleśnictwa Kobiór.

12 PAPROCANY

Jezioro Paprocańskie to ulubione miejsce wypoczynku tyszan. Wybierając się nad wodę, zaplanuj spacer po kompleksie parkowym i paprocańskich lasach. Wypatruj nie tylko ptaków wodnych, ale też drapieżnych: myszołowów, jastrzębi czy puszczyk. Z fragmentu lasu w Nadleśnictwie Kobiór wyodrębniono łakowo-wodno-torfowiskowy **użytek ekologiczny**. Jest to obszar pozostawiony naturze w celu ochrony żyjących tam unikatowych gatunków roślin i zwierząt wodnych oraz bagiennych. W wyjątkowe okazyje można go zwiedzić z leśnikami i poszukać np. rosiczki – rośliny, która zjada owady. W Promnicach warto odwiedzić drewniany **Zameczek Myśliwski** – przyjrzyj się jego wieżyczkom i zdobiciom wiatrowskazom.

13 Z ŻUBREM ZA PAN BRAT

Śląskie żubry, m.in. linii pszczyńskiej, to spore stado. Ponad 150 lat temu przywieziono je z Puszczy Białowieskiej do stacji w Murckach, a następnie przetransportowano do lasów księcia pszczyńskiego, w okolicy Jan-kowic. Dziś można je odwiedzać w **Ośrodku Hodowli Żubrów i Edukacji Leśnej w Jankowicach** w Nadleśnictwie Kobiór. Czy wiesz, że wszystkie żubryki linii pszczyńskiej, które tam się rodzą, otrzymują imiona rozpoczynające się od liter „PL”? Masz pomysł na takie imię? Będąc w okolicy, odwiedź też koniecznie **zamek w Pszczynie** z otaczającym go parkiem i tamtejszą Pokazową Zagrodą Żubrów. Amatorzy wypraw rowerowych mogą skorzystać z **Trasy Książęcej** łączącej Pszczynę, Kobiór i Tychy, prowadzącej aż do Katowic. Mniej wprawnym rowerzystom polecamy trasę na odcinku Alei Dębowej.

LEGENDA:

plac zabaw

tędy przejdiesz wózkiem

dojazd komunikacją zbiorową

trasy rowerowe

NIEMAPA LASY GÓRNEGO ŚLĄSKA

Jeśli jesteś na Górnym Śląsku, to koniecznie zabierz *swoją familię* do lasu! Urokliwe buczyny, knieje na pofałdowanych terenach pokopalnianych i świetnie przygotowane ścieżki przyrodnicze czekają. Tutejsi leśnicy dbają o to, by równoważyły się wszystkie funkcje lasu: przyrodnicza, społeczna i gospodarcza. Lasy Górnego Śląska, pomimo bliskości największej aglomeracji przemysłowej Polski, są bogate i różnorodne.

Mieszkańcy tego regionu mogą się cieszyć dostępem do terenów leśnych zarówno w granicach miast, jak i w ich otoczeniu. Proponujemy 13 pomysłów łączących leśne wyprawy z innymi atrakcjami. Wypady za miasto, które bywają prostą i wdzięczną odskocznią od miejskiego szumu, można urozmaicić przejażdżką kolejką wąskotorową lub szlakiem rowerowym. Polecamy też zwiedzanie kompleksów parkowo-pałacowych, np. w Świerkłańcu i Pszczynie, a także postindustrialnych obiektów, takich jak Sztolnia Czarnego Pstrąga czy Kopalnia Srebra. Śląskie lasy czekają na wszystkich spragnionych obcowania z przyrodą. Weź NIEMAPĘ, namów rodzinę i znajomych i ruszaj na wyprawę!

NIEMAPA to seria nietypowych przewodników dla wszystkich, którzy chcą wspólnie z dziećmi odkrywać otaczający ich świat. Po wielu wydawnictwach o miastach Polski przyszedł czas na leśną przygodę. Za pomocą zabawnych ilustracji i gotowych propozycji wycieczek przedstawiamy ciekawe miejsca, przyrodę i kulturę. Serię tworzy kolektyw Mamy Projekt, a ilustracje wykonała Patrycja Bliuj-Stodulska. Wszystkie NIEMAPY można pobrać z www.niemapa.pl.

ZOSTAŃ BOTANICZNYM DETEKTYWEM

Podnijmy wyzwanie! W czasie spacerów z NIEMAPĄ po lasach Górnego Śląska szukaj gatunków wymienionych na naszej liście. Rośliny i grzyby zostały wskazówki. Zaznacz te, które zobaczysz. Pamiętaj, że część z tych gatunków objęta jest ochroną!

LEŚNA KĄPIEL

Czasem dobrze jest wyciszyć myśli i emocje – nacisnąć swój przycisk „stop”. Sprzyja temu las. Niektórzy lekarze przepisują kąpiele leśne na najróżniejsze dolegliwości. Gdy będziesz w lesie, zanurz się w nim wszystkimi zmysłami. Pomogą w tym zaproponowane przez nas zadania:

- W CZASIE SPACERU ZRÓB SOBIE PIĘCIOMINUTOWĄ PRZERWĘ – WYBIERZ JEDNĄ Z ROŚLIN LEŚNYCH I OBEJRZ JĄ BARDZO DOKŁADNIE.

- WEŹ DO RĘKI GARŚĆ ZIEMI I PRZYJRZ SIĘ JEJ BARDZO DOKŁADNIE (MOŻESZ PRZESIAĆ JĄ PRZESZ SITO LUB UŻYĆ LUPY). ŻYJE W NIEJ WIĘCEJ ORGANIZMÓW NIŻ LUDZI NA ZIEMI. BYĆ MOŻE DOSTRZEŻESZ NIEKTÓRE Z NICH.

- ODDYCHAJ GŁĘBOKO.
PACHNĄCE OLEJKI ETERYCZNE,
WYDZIELANE PRZESZ DRZEWĄ,
MAJĄ WIELE WŁAŚCIWOŚCI
LECZNICZYCH.

ODDYCHAM
PEŁNĄ
PIERSIĄ

- POZNAJ DRZEW Z BLISKA.
PRZYTUL SIĘ POLICZKIEM I DŁOŃMI
DO RÓŻNYCH DRZEW I PORÓWNAJ,
CZYM SIĘ RÓŻNIĄ W DOTYKU.

